

ĶĪNIEŠU
KALIGRĀFIJAS
VĒSTURE

Liu Tao

維
札
元
年
朝

第
十
二
次
成
成
九
月
庚
從
州
銀
青
老
祿

夫
使
持
節
蒲
州
法
年
辛
蒲
州

刺
史
上
移
奉
初
附
舟
楊
好
同
國

秀
自
身
乃
書
白
其
意
及
示

No angļu valodas tulkojusi *Ilze Klotiņa*
Redaktore *Laura Pinkena*

Copyright © 2014 **People's Fine Arts Publishing House Co.,Ltd**
Originally published by **People's Fine Arts Publishing House Co.,Ltd**
This edition is published by arrangement with **Izdevniecība Avots** in 2023
B&R Book Program
All rights reserved

ISBN 978-9934-590-57-3

© Liu Tao, teksts
© I. Klotiņa, tulk. no angļu val.
© «Izdevniecība Avots»

SATURS

第一章：书法这门艺术

I nodaļa. KALIGRĀFIJA KĀ MĀKSLA

书法的基本特点	
Kaligrāfijas pamatiezīmes	13
汉字——书法艺术的造型基础	
Ķīnzīmes: kaligrāfija kā plastiskās mākslas pamats	13
书写—书法之魂	
Kaligrāfijas dvēsele – rakstīšana	18
执笔姿势的变化	
Otas turēšanas pozas izmaiņas	24
书写之“势”与书写的手势动作	
Kaligrāfijas prakses “impulss” un rakstīšanas kustības	30
书法的艺术性与书法观念	
Kaligrāfijas meistarība un kaligrāfijas jēdziens	34
书作与印章	
Kaligrāfijas darbi un zīmogi	40

第二章：汉字起源与字体演变

II nodaļa. ĶĪNZĪMJU RAKSTĪBAS SISTĒMAS IZCELSME UN ATTĪSTĪBA

汉字起源与仓颉造字	
Ķīnzīmju rakstības sistēmas izcelsme un Čana Džjie darinātās ķīnzīmes	46
字体的演变	
Ķīnzīmju attīstība	49
篆书	
Zīmograksts	51
隶书	
Ierēdņu raksts	51
草书	
Saistītais raksts	53
行书	
Daļēji saistītais raksts	54
楷书	
Parastais raksts	58

正体字、古体字与俗体字 Ķīnzīmju standartizētā, arhaiskā un populārā forma	60
书体的种种名称 Dažādi kaligrāfijas stilu nosaukumi	61
书体的“破”与“立” Kaligrāfijas stilu iznīcināšana un rekonstrukcija	67

第三章：先秦时期的文字书法

III nodaļa. ĶĪNZĪMJU KALIGRĀFIJA PERIODĀ PIRMS CJIŅ DINASTIJAS

殷商甲骨文书法与墨迹 Kaligrāfija un tintes pēdas gravējumos uz kauliem vai bruņurupuču bruņām Šan dinastijas laikā	72
甲骨文书法 Kaligrāfija gravējumos uz zīlēšanas kauliem	73
殷商的墨迹 Šan dinastijas laika kaligrāfijas darbi	77
殷商、西周的金文书法 Kaligrāfija gravējumos uz bronzas Šan un Rietumu Džou dinastiju laikā.....	78
殷商金文书法 Kaligrāfija gravējumos uz bronzas Šan dinastijas laikā	78
西周金文书法 Kaligrāfija gravējumos uz bronzas priekšmetiem Rietumu Džou dinastijas laikā	80
春秋战国时期书法 Kaligrāfija Pavasara un rudens un Karojošo valstu periodos	88
金文书法 Kaligrāfija gravējumos uz bronzas	89
墨迹的笔趣 Otas vilkšanas dzirksts kaligrāfijas darbos	91
泰国书法 Kaligrāfija Cjiņ valstī.....	92

第四章：篆书

IV nodaļa. ZĪMOGRAKSTS

篆书的书法特征 Zīmograksta kaligrāfiskās iezīmes.....	98
秦朝小篆 Mazais zīmograksts Cjiņ dinastijas laikā	99

汉朝篆书	
Zīmograksts Haņ dinastijas laikā	101
三国两晋南北朝篆书	
Zīmograksts Trīsvalstu periodā, Rietumu un Austrumu Dzjiņ dinastijas laikā un Ziemeļu un Dienvidu dinastijas laikā.....	107
唐朝篆书	
Zīmograksts Tan dinastijas laikā.....	110
宋元明时期篆书	
Zīmograksts Sun, Juāņ un Min dinastiju laikā.....	113
清朝：篆书书法的复兴	
Zīmograksta atdzimšana Cjin dinastijas laikā.....	115

第五章：隶书

V nodaļa. IERĒDŅU RAKSTS

隶书的书法特征	
Ierēdņu raksta iezīmes.....	119
古隶	
Senais ierēdņu raksts.....	121
汉隶：简牍与碑刻	
Ierēdņu raksts Haņ dinastijas laikā – uzraksti uz koka un bambusa plāksnītēm un uzraksti uz stēlām	123
汉朝简牍隶书	
Ierēdņu raksts uz bambusa un koka plāksnītēm Haņ dinastijas laikā	124
东汉碑刻隶书	
Ierēdņu raksta stēlu gravējumi Austrumu Haņ dinastijas laikā	126
东晋的“变态”隶书	
“Piedauzīgais” ierēdņu raksts Austrumu Dzjiņ dinastijas laikā.....	137
唐隶	
Ierēdņu raksts Tan dinastijas laikā	140
清朝：隶书书法的复兴	
Ierēdņu raksta kaligrāfijas atdzimšana Cjin dinastijas laikā	142
师法汉碑：清朝隶书的复兴之路	
Sekošana Haņ dinastijas laika stēlu gravējumu piemēram – ceļš uz ierēdņu raksta atdzimšanu Cjin dinastijas laikā.....	143
清朝隶书家	
Ierēdņu raksta kaligrāfi Cjin dinastijas laikā	145

第六章：草书

VI nodaļa. SAISTĪTAIS RAKSTS

草书的书法特征	
Saistītā raksta kaligrāfiskās iezīmes.....	154
汉朝草书	
Saistītais raksts Haņ dinastijas laikā.....	156
天下第一帖：陆机《平复帖》	
Pirmā ziņa valstī – Lu Dzji <i>Atkopšanās no slimības</i>	162
王羲之的“今草”	
Vana Sjidži kaligrāfijas darbs <i>Modernais saistītais raksts</i>	165
“颠张狂素”	
“Džana Sju mežonīgais saistītais raksts un Huai Su trakais saistītais raksts”.....	171
张旭	
Džans Sju.....	172
怀素	
Huai Su.....	175
黄庭坚的“理性”草书	
Huana Tindzjeņa “racionālais” saistītais raksts.....	178
元明清草书	
Saistītais raksts Juaņ, Min un Cjin dinastiju laikā.....	182

第七章行书

VII nodaļa. DAĻĒJI SAISTĪTAIS RAKSTS

行书的书法特征	
Daļēji saistītā raksta kaligrāfiskās iezīmes.....	188
行书法典：王羲之《兰亭序》	
Daļēji saistītā raksta kodekss – Vana Sjidži <i>Priekšvārds orhideju paviljona dzejas antoloģijai</i>	189
王献之的行草书	
Vana Sjeņdži daļēji saistītais/saistītais raksts.....	195
颜真卿《祭侄稿》	
Jeņa Džeņcina <i>Veltījuma manam brāļadēlam uzmetums</i>	198
苏轼《黄州寒食诗帖》	
Su Ši kaligrāfijas darbs <i>Mani Huandžou Aukstā ēdiena svētkos sacerētie dzejoļi</i>	201
擒纵有致：黄庭坚的行书	
Huana Tindzjeņa labi organizētais saistītais raksts.....	206

沉着痛快：米芾的行书	
Mi Fu daļēji saistītais raksts – stingrs un dedzīgs.....	208
历代行书述略	
Īss ievads daļēji saistītā raksta darbu vēsturē.....	214

第八章：楷书

VIII nodaļa. PARASTAIS RAKSTS

楷书的书法特征	
Parastā raksta kaligrāfiskās iezīmes.....	221
钟繇：正书之祖	
Džuns Jou – parastā raksta pamatlicējs.....	223
王羲之的“今体”楷书	
Vana Sjidži “modernā stila” parastais raksts.....	226
北魏后期的楷书	
Parastais raksts Ziemeļu Vei dinastijas vēlīnajā periodā.....	229
唐楷五家	
Pieci parastā raksta kaligrāfi Tan dinastijas laikā.....	235
欧阳询	
Oujans Sjuņs.....	237
虞世南	
Ju Šinaņs.....	239
褚遂良	
Ču Suilians.....	242
变法出新意的“颜体”	
Jeņa Džeņcjinā novatoriskais stils.....	244
清瘦道劲的“柳体”	
Slaidais un enerģiskais Liu Guncjuņa kaligrāfijas stils.....	247
流美稳便的“赵字”	
Plūstošās, skaistās, pareizās un piemērotās Džao stila ķīnziņas.....	250

第九章书法家

IX nodaļa. KALIGRĀFI

最初的书法家	
Kaligrāfi senajos laikos.....	254
“能书”与“书圣”	
“Kaligrāfijas speciālists” un “kaligrāfijas meistars”.....	256
三、书法与仕途	
Kaligrāfija un ierēdņa karjera.....	258

四、书法家与抄书写碑	
Kaligrāfi, pārrakstīšana un stēlu uzraksti	261

第十章书画同源

X nodaļa. KALIGRĀFIJAS UN GLEZNICĪBAS KOPĪGĀ IZCELSME

“书画同源”说前传	
Prologs teorijai par “kaligrāfijas un glezniecības kopīgo izcelsmi”	266
《易·系辞》 “河图洛书”说	
<i>Pārmaiņu grāmata. He tu luo šu teorija</i>	267
南朝颜延之“三图”说	
Jeņa Jeņdži “trīs gleznu” teorija Dienvidu dinastiju laikā	268
南朝谢赫 “六法论”	
Sjie He teorija par gleznu sešiem principiem Dienvidu dinastiju periodā	268
张彦远与“书画同源”说	
Džans Jeņjuaņs un teorija par kaligrāfijas un glezniecības kopīgo izcelsmi	271
河东张氏：书画收藏世家	
Hedunas Džani: aristokrātiska ģimene ar kaligrāfijas un gleznu kolekciju..	271
张彦远：“书画同体”与“书画用笔同法”	
Džans Jeņjuaņs: “Kaligrāfija un glezniecība kā viens” un	
“viena metode kaligrāfijai un glezniecībai”.....	275
张彦远的书画平等观	
Džana Jeņjuaņa skatījums uz kaligrāfijas un glezniecības līdzvērtīgumu.....	278
“书画同源”说后传	
Teorijas par kaligrāfijas un glezniecības kopīgo izcelsmi pēcnāves biogrāfija.....	283
象形字：“书画同体”演绎为“书画同源”	
Piktogramma: ideja “kaligrāfija un glezniecība ir viens un tas pats”	
interpretēta kā “kaligrāfijai un glezniecībai ir viena izcelsme”.....	284
用笔：从“书画用笔同法”到绘画“用笔”看齐书	
Otas vilkšanas tehnikas no “kaligrāfijas un glezniecības kopīgās izcelsmes”	
līdz “otas vilkšanas tehnikām” gleznā.....	285
练习书法是绘画的基本功	
Kaligrāfijas prakse kā glezniecības pamatprasmē	289
读书与书卷气	
Lasīšana un meistara stils	289
Čīnas dinastijas	291

TRANSLITERĀCIJA

Personvārdi	292
Vietas un ģeogrāfiskie objekti	304
Jēdzieni	309
Literāri un mākslas darbi	313

KALIGRĀFIJA KĀ MĀKSLA

1925. gadā Lians Cjičao (1873–1929) strādāja par pasniedzēju Cjinhua koledžas (1928. gadā pārdēvēta par Cjinhua universitāti) Ķīnas studiju institūtā. Gadu vēlāk viņš uzstājās ar runu Cjinhua koledžas pedagoģiskā un administratīvā personāla Kaligrāfijas pētniecības biedrībā. Viņš sacīja: “Ir vispāratzīts, ka tēlotāja māksla iedalās trijās kategorijās – gleznas, gravīras un arhitektūra. Ķīnas gadījumā bez minētajām trim kategorijām ir vēl viena, ko sauc par ķīnzīmju rakstīšanu.” Viņa pieminētā “tēlotāja māksla” ir jauns, aizgūts termins plastiskās mākslas apzīmēšanai, bet “ķīnzīmju rakstīšana” ir tas, ko mūsdienās dēvē par kaligrāfiju. Kā sacīja Lians, ķīnzīmju rakstīšanā ir četras dailes, proti: līniju, gaismas, spēka un personības izpausmes daile. Šī iemesla

dēļ viņš “ķīnzīmju rakstīšanu” piekaitīja “tēlotāja mākslai”.

Liņa Jutana (1895–1976) angļu valodā sarakstītajā grāmatā *Mana valsts un mana tauta*, kas izdota 20. gadsimta 30. gados ASV un bija paredzēta Rietumu pasaules iepazīstināšanai ar Ķīnu un ķīniešu kultūru, par ķīniešu kaligrāfiju rakstīts:

Kaligrāfija ķīniešu kultūrā ienesusi estētikas pamatprincipus [...] Nav iespējams runāt par Ķīnas mākslu bez zināšanām par ķīniešu kaligrāfiju un tās māksliniecisko iedvesmu [...] Praktizējot kaligrāfiju, ķīniešu inteliģences pārstāvji ir attīstījuši spēju novērtēt dažādās estētikas īpašības [...] Tādējādi kaligrāfijas māksla estētiskajam novērtējumam ir devusi terminu kopumu, kurā attēlotos konceptus var uzskatīt par

ķīniešu tautas estētisko konceptu pamatu [...] Kaligrāfijā un, iespējams, tikai kaligrāfijā var ieraudzīt ķīniešu tautas māksliniecisko garu.

No otras puses, ir pētnieki, kas uzskata, ka kaligrāfija nav uzskatāma par mākslu. 1933. gada aprīļa nogalē grupiņa zinātnieku savas karjeras zenītā vakariņoja dzejnieka un tulka Liana Dzundai (1903–1983) mājās un sprieda par kaligrāfiju. Rakstnieks un arheologs Džens Džeņduo (1898–1958) stingri uzsvēra, ka kaligrāfija nav pieskaitāma pie mākslas, tomēr pārējie viesi viņa uzskatiem nepiekrita. Džena viedoklim varētu būt divi iemesli: pirmkārt, Rietumu mākslā nav tādas kategorijas kā kaligrāfija; otrkārt, kaligrāfijai ir izteikti praktisks raksturs.

Senajā sabiedrībā nebija skaidri noteiktas robežas starp kaligrāfijas praktisko un māksliniecisko dabu. Piemēram, Haņ dinastijas laikā (206.g. p.m.ē.–220.g. m.ē.) klinšu sienās iegravētos ierēdņu rakstus

kaligrāfi rakstīja saskaņā ar tā laika standartizēto ierēdņu raksta formātu, kas balstīts praktiskajā nepieciešamībā cildināt tikumu un pierakstīt notikumus. Laikam ejot, šie raksti kļuva par paraugu ierēdņu rakstam kā mākslai. Savukārt *čidu* (vēstules) sveicienu nodošanai Dzjiņ dinastijas perioda (265–420) inteliģences pārstāvji izmantoja, lai demonstrētu savu prasmi vārdu izvēlē un kaligrāfijas mākslā, ko vēlākajās paaudzēs godbijīgi dēvēja par “rakstības paraugu” vai “parauga rakstiem”. Austrumu Dzjiņ dinastijas perioda (317–420) kaligrāfa Vana Sjidži (303–361) *Priekšvārds orhideju paviljona dzejas antoloģijai* un Tan dinastijas laika (618–907) kaligrāfa Jeņa Džeņcjina *Veltījuma manam brāļadēlam uzmetums* tolaik bija vien nekas cits kā improvizētā veidā sarakstīti manuskripti, kuru mērķis bija paust jūtas, nevis demonstrēt kaligrāfijas prasmes, tomēr vēlāk tie kļuva par kaligrāfijas vēstures klasiku.

Kaligrāfijas pamatiezīmes

Ķīniešu kaligrāfija ir plastiskā māksla, kas veidojusies ķīnizīmju rakstīšanas procesā. Citiem vārdiem, kaligrāfija ir rakstīšanas mākslas veids, kurā ar ķīnizīmju palīdzību tiek pausta forma un estētiskā pievilcība.

Līdz ar ķīnizīmju attīstību arī kaligrāfijas tehnikas kļuva arvien bagātīgākas. Senais zīmograksts tika izmantots vairāk nekā tūkstoš gadu pirms Haņ dinastijas perioda. Ķīnizīmju rakstīšana balstās uz otas vilcieniem, tādēļ tehnikas bija diezgan vienkāršas. Haņ dinastijas laikā ierēdņu raksta formā tika ieviestas “modernās ķīnizīmes”, kas attīstījās no senā ierēdņu raksta. Tām raksturīga struktūra, kurā ietverti horizontāli un vertikāli otas triepieni. Šādas ķīnizīmes rakstīt ir viegli, taču triepienu formas ir dažnedažādas un tehnikas – daudzveidīgākas nekā senajam zīmograkstam. To struktūra, tāpat kā saistītajam, daļēji saistītajam un parastajam stilam, ir vienkāršāka nekā ierēdņu rakstam. Katram no šiem trim ķīnizīmju stiliem ir sava rakstīšanas metode ar sarežģītākām un atšķirīgākām iezīmēm otas vilkšanas un struktūras ziņā.

Kaligrāfijas pamatiezīmes var izprast no divām tālāk aprakstītajām

perspektīvām, kas ietver ķīnizīmes un to rakstīšanu.

Ķīnizīmes: kaligrāfija kā plastiskās mākslas pamats

Kaligrāfa uzdevums ir izveidot ķīnizīmju formu ar rakstāmotas palīdzību. Meistarība otas pielietošanā atklājas triepienu formās. Kaligrāfs un esejists Su Ši (1037–1101) darbā *Īsas piezīmes par triepienu zīmēšanu* par to rakstījis: “Rakstīšanas pēdas balstās reālos triepienos.” Kans Jouvei (1858–1927), nozīmīgs Cjin dinastijas vēlīnā perioda (1644–1911) politiķis, domātājs un pedagogs, izteicis līdzīgu domu – “rakstīšana attiecas uz grafikas apguvi.” Mūsdienās mākslas koledžās un universitātēs kaligrāfija ietverta “plastiskajās mākslās”.

Ķīnizīmju apveidu skārušas evolucionāras izmaiņas, kā rezultātā radušās dažādas rakstības formas. Daudzām senajām ķīnizīmēm ir pagātnes un tagadnes paveids. Pat atsevišķai vienas un tās pašas rakstības formas ķīnizīmei ir tradicionālais un

stilā, lai gan arī viņa stils atšķīrās. Runājot par šiem slavenajiem kaligrāfiem, tostarp Oujanu Sjuņu, Ju Šinaņu (558–638), Ču Suilianu (596–659), Janu Džeņcinu un Liu Guncjuaņu (778–865) Tan dinastijas laikā vai Su Ši, Huanu Tindzjanu, Mi Fu (1051–1107) un Cai Sjanu (1012–1067) Sun dinastijas laikā, viņu kaligrāfijas darbi stila ziņā atšķīrās. Haņ stēlas ierēdņu raksti, kuru autori nav zināmi, atšķiras no tiem, kas redzami *Huašaņ kalna stēlā* un *Epitāfijā Cao Cjuaņam* Šaņsji. Darbi *Rituālo trauku stēla* un *Stēla Ši Čeņam*, kas atrodas Konfūcija templī Cjufu, Šaņdunas provincē, viens no otra atšķiras. Imperatora Gaodzuna valdīšanas laikā (649–683)

ar roku pārrakstītie budistu svētie raksti sīku ķīnizīmju parastajā rakstā ir īpaši smalki un rūpīgi. Tie ir atšķirīgi, par spīti acīmredzamajai līdzībai. Pat *guangeti* stila gadījumā, kas izsmiets kā “stereotipisks”, pastāv dažas atšķirības dažādu cilvēku rakstīto ķīnizīmju detaļās.

Vērtējot no rakstīšanas viedokļa, kaligrāfu nolūks un ar viņu estētisko orientāciju saistītais temperaments, otas vilkšanas prasme un “pilnīgās formas un impulss” attiecībā uz rakstiem un gleznām, var tikt pilnībā realizēts ar žestiem kaligrāfijas praktizēšanas procesā. Tā kā cilvēku žestu kustības atšķiras, to kaligrāfiskās formas ataino šīs viņu īpašības.

Kaligrāfijas meistarība un kaligrāfijas jēdziens

Kaligrāfijas meistarība sākotnēji tika rasta tās likumos un noteikumos. Šan dinastijas laika gravējumu uz *dzaifujou* (trauks vīna glabāšanai), kas ir viens no senākajiem kaligrāfijas paraugiem, raksturo rūpīga ķīnizīmju forma ar dekoratīvu skaistuma izjūtu, kas izpaužas tīrībā. Rietumu Džou dinastijas perioda gravējumiem uz bronzas izstrādājumiem pamatā raksturīgs kārtīgums un stingrība. Vēlāk Cjiņ valsts pe-

riodā (900.–221. g. p.m.ē.) parādījās *Gravējums uz mucas formas akmens bluķa* zīmograksta stilā, *Gravējumi uz Tai kalna akmeņiem* maza zīmograksta formā Cjiņ dinastijas laikā, *Stēla Ši Čeņam* un *Epitāfija Cao Cjuaņam* ierēdņu raksta stilā un *Dzji dzjiu pieņ* saistītā raksta stilā Haņ dinastijas laikā, kā arī Dži Juna *Tūkstoš ķīnizīmju rakstīšana* parastā-saistītā raksta stilā Čeņ dinastijas laikā (557–589). Par spīti

ķīnzīmju formu un stilu atšķirībām, šajos slavenajos kaligrāfijas vēstures darbos ir atrodami zināmi likumi un noteikumi. Parastā raksta stila stēlu gravējumus, ko radījuši tādi Tan dinastijas laika kaligrāfi kā Oujans Sjuņs, Ju Šinaņs, Ču Suilians, Jeņs Džeņcjinš un Liu Guncjuņs, raksturo kārtīgums un atbilstība otas pielietojuma un ķīnzīmju struktūrēšanas ziņā. Tie visi ir labi zināmi ar saviem stingrajiem likumiem un noteikumiem, tādēļ tie kļuvuši par klasiskiem kaligrāfijas paraugiem, ko studēt nākamajām paaudzēm.

Likumi un noteikumi ir pirmais, kas jāiemācās, apgūstot kaligrāfijas mākslu. Tāpat vispirms ir jāapgūst arī otas vilkšanas tehnika un ķīnzīmju strukturālais sakārtojums. Slavenos kaligrāfijas darbus, kurus kopē iesācēji, sauc par “kaligrāfijas paraugiem” (ķīniešu valodā *fašu*), savukārt otas vilkšanas tehniku – par “ķīnzīmju rakstīšanas prasmi” (ķīniešu valodā *bifa*). Ķīnzīmju strukturēšanas paņēmieni sauc par “ķīnzīmju strukturēšanas tehniku” (ķīniešu valodā *dzjedzifa*), bet pašu rakstīšanas mākslu dēvē par “kaligrāfiju”. Pamata izpratne par skais-tumu kaligrāfijā nāk no likumiem un noteikumiem, tādēļ uzsvars uz likumiem un noteikumiem vienmēr ticis uztverts kā kaligrāfijas prakses tradīcija.

Kā zināms, seno laiku pārvaldes iestāžu izdotajiem oficiālajiem

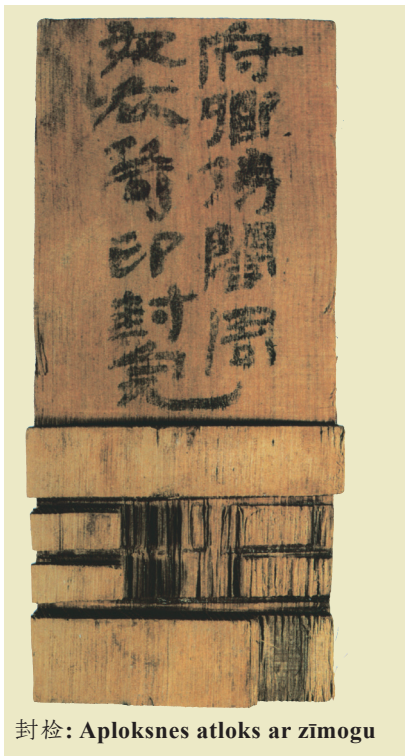
rakstiskajiem paziņojumiem, piemēnas gravējumiem stēlās, padoto iesniegtajiem dokumentiem augstāk stāvošajiem un gados jaunāku cilvēku vēstulēm gados vecākiem cilvēkiem bija jābūt rakstītiem standartizētā formā (zīmograkstā, ierēdņu rakstā vai parastajā rakstā), kas bija svi-nīguma zīme publiskajā sektorā un cieņas zīme privātajā. Šāda ķīnzīmju rakstīšana, ko raksturo “rituāli ierobežojumi”, iemiesoja savstarpējās ētiskās attiecības, ko vēsturē kaligrāfi apzināti ievēroja.

Taču kaligrāfijas meistars Su Ši sacījis šādi: “Kad es ar savu otu ķeros pie kaligrāfijas praktizēšanas, es nesekoju nekādiem likumiem. Triepieni man kārtojas brīvi, neapgrūtinot sevi ar tā saucamo “likumu noskaidrošanu”.” Līdzīgi izteicies arī Huans Tindzjians: “Es praktizēju kaligrāfiju, ko nevada nekādi likumi.” Šī teorija “likums ir likumu neesamība” nenozīmē, ka kaligrāfi noraida likumus un noteikumus, bet gan izceļ prasmju elastīgo pielietojumu. Proti, kaligrāfam nevajag pārāk uztraukties par kārtīgumu vai neveiklību, kā arī nevajag ņemt vērā citu izteiktos komentārus. Taču, tiklīdz viņš uzņemas veikt publiska rakstura kaligrāfijas darbus, ir jāievēro kaligrāfijas praktizēšanas rituālie likumi.

Tomēr kaligrāfijas meistarību neierobežo likumi un noteikumi. Pārejas periodā starp Vei dinastiju

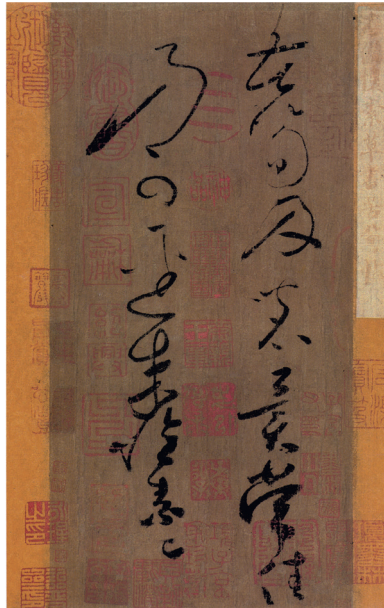

封泥: Zīmoga nospiedums mālā

封检: Aploksnes atloks ar zīmogu

1.3. attēls. Paliekas no zīmoga nospieduma mālā un seno laiku aploksnes atloks ar zīmogu.

1.4. attēls. Zīmogi, kas uzspiesti Huai Su (737–799) *Ku su tie* (īsa zīmīte ar nosaukumu *Kusuņ*) (Tan dinastijas periods).

Uz zīmītes ir kolekcionāru zīmogi, piemēram, *Šao sjin* no Sun dinastijas, “Imperatora Cjeņluna novērtētie darbi” un *Šicjubaodzji*, kā arī zīmogi, kas piederējuši Sjanam Juanbieņam, Aņam Cji (Sjans un Aņs abi bija lieli kolekcionāri), princim Čenam un princim Gunam no Cjin dinastijas.

1.5. attēls. Zīmogi ar sarkanām piepaceltām ķīnzīmēm, ko Juāņ dinastijas laikā izgrebis pats Džao Menfu: “Džao Džian” un “Džao Menfu zīmogs”.

zīmogs ar viņa dzīvojamās istabas nosaukumu. Tomēr daži zīmogi ir viltoti – tos uzlikuši cilvēki, kuri dzīvoja jau pēc viņa. Džao godāja pagātni un iestājās par senu lietu atjaunošanu, kolekcionēja Haņ un Vei dinastijas laika zīmogus un apkopoja tos grāmatā *Zīmogu vēsture*, kas

bija nozīmīgs darbs zīmogu vēstures izpētē. Viņš ļabi pārzināja senos zīmogus un to stilus, turklāt viņam padevās rakstīšana zīmograksta stilā, un viņa izmantoto zīmogu tekstus, pirms tie tika izgrebtī, radīja viņš pats. Visos viņa zīmos ir reljefā izgrebtas ķīnzīmes (skat. 1.5. attēlu).

KĪNIEŠU RAKSTĪBAS SISTĒMAS IZCELSME UN ATTĪSTĪBA

Kīniešu rakstības sistēmas izcelsme un Cana Dzjie* darinātās ķīnzīmes

Par ķīnzīmju izcelsmi vēstīts daudzos senos nostāstos. Saskaņā ar *Pārmaiņu grāmatas*** 2. daļu „senos laikos cilvēki atcerējās svarīgus notikumus, pierakstot ar *dzjiešen* (mezglu siešanas) palīdzību, kuru vēlāk aizstāja ar kāda gudrā izdomāto *šucji*.” *Dzjiešen* bija vienīgā metode, ko cilvēki senatnē izmantoja svarīgu

notikumu iegaumēšanai, tomēr tie nebija rakstīti teksti. Jēdziens *šucji* iedalāms divās daļās: *šu* attiecas uz rakstītām zīmēm, savukārt *cji* – uz bambusa sloksnēs iegravētām zīmēm. Vēlāk to sāka izmantot, lai apzīmētu ķīnzīmes.

Saskaņā ar saglabātajiem materiāliem senatnē cilvēki tikai izteica neskaidrus pieņēmumus par evolūciju no *dzjiešen* līdz *šucji*, nenorādot precīzu laika posmu. Viedā, kurš *dzjiešen* aizstājis ar *šucji*, vārds minēts Karojošo valstu perioda grāmatā *Šibeņ dzuopien*: “Ķīnzīmes izgudroja Cans Dzjie.” Saskaņā ar ķīniešu

* Saskaņā ar leģendu Cans Dzjie bijis ķīnzīmju izgudrotājs.

** “Pārmaiņu grāmata” jeb *Jidzjin* ir viens no senākajiem klasiskajiem tekstiem, kas radīts uz pareģojumu un zīlēšanas mākslu pamata ap l.g.t.p.m.ē.

leģendu Cans Dziejie bijis Dzeltenā imperatora* oficiālais vēsturnieks.

Šucji kā rakstības sistēma attīstījās ilgstošā procesā, ko raksturo dažādas normas un pakāpenisks ķīnizīmju skaita pieaugums. Tāpēc uzskata, ka ķīnizīmes ir radušās un darinātas kolektīvu, nevis individuālu centienu rezultātā. Pat ja Cans Dziejie patiešām bija Dzeltenā imperatora oficiālais vēsturnieks, viņš bija nekas vairāk kā atpazīstams cilvēks, kurš bija atbildīgs par ķīnizīmju apstrādāšanu un sakārtošanu. Tā kā Cans Dziejie bija valsts līmeņa vēsturnieks ar augstu stāvokli sabiedrībā, viņa vārds tika nodots tālāk, un vēlākās paaudzēs viņu uzskatīja par gudro, kurš izgudrojis ķīnizīmes. Karojošo valstu perioda domātājs Sjuņdzi reiz teicis: “Lai gan senatnē ar ķīnizīmju rakstīšanu aizrāvās daudzi, Cans Dziejie ir vienīgais cilvēks, kura reputācija saglabājusies.”

Par to, kā Cans Dziejie (2.1. attēls) izveidoja ķīnizīmes, Austrumu Haņ dinastijas laika etimologs Sju Šeņš (58–147) *Šuoveņ dzjiedzi* izteica šādu pieņēmumu: “Redzot putnu un zvēru atstātās pēdas, Dzeltenā imperatora oficiālais vēsturnieks Cans Dziejie saprata pēdu nospiedumu atšķirības un spēja atšķirt putnus no dzīvniekiem. Tāpēc viņš sāka darināt rakstu zīmes, kas kalpoja

par standartu visu veidu darbu un neskaitāma daudzuma lietu apzīmēšanai.” Pirms vairāk nekā 4000 gadiem Dzeltenais imperators kā leģendāra vēsturiska personība bija zināmākais no pieciem mitoloģiskajiem imperatoriem. Ja ķīnizīmes būtu izgudrotas viņa laikā, to vēsturei vajadzētu būt vismaz tūkstoš gadu senākai nekā mūsdienās zināmajiem Šan dinastijas laika gravējumiem uz kauliem vai bruņurupuču bruņām.

20. gadsimtā arheoloģiskajos izrakumos Šaņsi un Šaņdunas provincēs tika atrasti keramikas gabali, kurus klāja ar neolīta periodu datējamās iegravētas zīmes (2.2. attēls). Dažas zīmes ir figurālas, bet citas — abstraktas. Šīs zīmes ar piecus vai sešus tūkstošus gadu senu vēsturi parādījušās vēl pirms Dzeltenā imperatora. Pēc etimologu

2.1. attēls. Cans Dziejie portrets, ko pēc iztēles zīmējuši viņa pēcteči.

* Leģendārs valdnieks senajā Ķīnā.

ĶĪNZĪMJU KALIGRĀFIJA PERIODĀ PIRMS CJIŅ DINASTIJAS

Vairāk nekā tūkstoš gadu ilgajā laika posmā no Šan dinastijas līdz Karojošo valstu periodam laika secības un dažādo vasaļvalstu pastāvēšanas rezultātā ķīnzīmju forma kļuva samērā sarežģīta. Šī iemesla dēļ pazīstamais 20. gadsimta ķīniešu valodas etimologs Tans Laņš ķīnzīmes periodā pirms Cjiņ dinastijas iedalīja četrās kategorijās – Šan dinastijas ķīnzīmes, Rietumu Džou dinastijas ķīnzīmes, Pavasara un rudens perioda ķīnzīmes, sešu vasaļvalstu un Cjiņ dinastijas ķīnzīmes. Tā tika atrisināta epohālā un reģionālā mīkla par seno ķīnzīmju formu evolūciju periodā pirms Cjiņ dinastijas, kas arī palīdz saprast kaligrāfijas attīstību šajā vēstures posmā.

Laiku pa laikam tika uzieti periodā pirms Cjiņ dinastijas radītie kaligrāfijas darbi. Tipisko piemēru

vidū ir Rietumu Haņ dinastijas laikā atrastās senās grāmatas Konfūcija mājas sienā; Rietumu Džjiņ dinastijas laikā apbedījumos Dzji apgabalā (mūsdienās Veihui Henaņas provincē) izraktās senās grāmatas bambusa sloksnīšu formā, kā arī ķīnzīmes, kas Šan un Džou dinastiju laikā iegravētas senos ēdiena gatavošanas vai vīna traukos. Taču slavenākais ir Cjiņ valsts laika *šiguven**, kas atrasts Tan dinastijas periodā un saglabājies līdz mūsdienām. Kopš 19. gadsimta arheologi ir uzgājuši daudz periodā pirms Cjiņ dinastijas radītu kaligrāfijas darbu, piemēram, Šan dinastijas laika gravējumus uz kauliem vai bruņurupuču bruņām, gravējumus uz seniem bronzas

* Gravējumi bungu formas akmens blukos.

priekšmetiem, keramikas, bambusa un koka plāksnītēm, uzrakstus uz zīda, kā arī akmenī iegrebtas ķīnizīmes. Tā kā visas šīs pirms Cjiņ dinastijas perioda rakstītās ķīnizīmes tika atrastas vēlāk vēstures gaitā, nākamās paaudzes tās klasificēja pēc rakstīšanai izmantotajiem materiāliem. Rakstīšanas materiālu kvalitātes ziņā visilgāk saglabājas bronza, kam seko akmens, keramika un bambusa un koka plāksnītes. Trūdēšana visvairāk skar zīdu.

Prakse par rakstīšanas materiāliem izmantot bruņurupuču bruņas un dzīvnieku kaulus uzplauka Šan dinastijas laikā un neilgi turpinājās Rietumu Džou dinastijas agrīnajā periodā. Seno ķīnizīmju eksperts Cjiu Sjigui (1935–) paudis uzskatu, ka uz kauliem vai bruņurupuču bruņām atrasto ķīnizīmju forma bija tā laika standartizētā ķīnizīmju forma rokrakstā.

Ar nosaukumu *džijņveņ* apzīmē gravējumus uz bronzas priekšmetiem, ko tradicionālajā ķīniešu epigrāfiskā dēvē arī par *džundinveņ*. Periodā pirms Cjiņ dinastijas dārgmetālu resursu monopols piederēja Džou valdniekam un hercogiem. Tas nozīmē, ka tikai aristokrātijas pārstāvji bija tiesīgi izgatavot augstas kvalitātes bronzas izstrādājumus. Šan un Džou dinastiju laika gravējumiem uz bronzas raksturīgas standartizētas ķīnizīmju formas un smalka kaligrāfija, kā arī spilgtas, dekoratīvas

krāsas. Pavasara un rudens un Karojošo valstu periodā atsevišķo vasaļvalstu valdnieki rīkojās pēc sava prāta. Tā rezultātā kaligrāfijai gravējumos uz bronzas dažādās valstīs radās sava sistēma. Laika gaitā mainījās bronzas izstrādājumos iegravēto uzrakstu garums. Šan dinastijas laikā gravējumi uz bronzas bija īsi, variējot no divpadsmit līdz trīsdesmit vai četrdesmit ķīnizīmēm. Taču Rietumu Džou dinastijas laikā gravējumi uz bronzas kļuva sarežģīti un ķīnizīmju skaits sasniedza pat četrus vai piecus simtus. Pavasara un rudens un Karojošo valstu periodā gravējumi uz bronzas atkal kļuva īsi.

Nav skaidri zināms, kad kā rakstīšanas materiālus sāka izmantot bambusa un koka plāksnītes. Saskaņā ar vēstures materiāliem “senas grāmatas un pieraksti parādījās jau Šan dinastijas laikā”, kad tās bija pieejamas bambusa un koka plāksnīšu formā. Senākās atrastās aprakstītās bambusa un koka plāksnītes ir no Karojošo valstu perioda. Plāksnītes ir garas un šauras sloksnes, kas izgatavotas no bambusa vai koka. Vairumā gadījumu uz šādas sloksnes var uzrakstīt tikai vienu ķīnizīmju rindu. Uz nedaudz platākas koka plāksnītes pietiek vietas vairākām ķīnizīmju rindām. Bambusa vai koka plāksnīti var izmantot grāmatu pārrakstīšanai, dokumentu rakstīšanai un darbarīku nosaukumu reģistrēšanai.

Šādas plāksnītes tiek sastiprinātas kopā, veidojot *ce* (sējumu) (3.1. attēls). Ķīnāzīme 册 (*ce*) parādījās Šan dinastijas laika gravējumos uz kauliem vai bruņurupuču bruņām; tā attēlo atsevišķu plāksnīšu siešanu kopā.

Senie ķīnieši rakstīja arī uz zīda auduma. Kā minēts Karojošo valstu perioda darbā *Modzi*, “ļaudis rakstīja ķīnāzīmes uz bambusa un zīda”. Zīda audums ir pietiekami liels, lai to varētu izmantot gara teksta rakstīšanai. Saskaņā ar arheoloģiskajiem atklājumiem senākā zīda grāmata ir *Ču zīda grāmata*. Tā atrasta Karojošo valstu perioda Ču valsts apbedījumos “munīcijas

3.1. attēls. *Ce* forma un struktūra Han dinastijas laikā.

3.2. attēls. *Ču zīda grāmata*. Izgatavota Karojošo valstu perioda vidējā un vēlīnajā posmā; atrasta Ču apbedījumos Čanšas “munīcijas noliktavā” 1942. gadā. Platums – 38,7 cm, garums – 47 cm. Tajā ir kopumā vairāk nekā 900 ķīnāzīmju. Vidusdaļā ir divas rindkopas: vienu rindkopu veido astoņas apgriezti rakstītu ķīnāzīmju rindas un otra sastāv no trīspadsmit normālā veidā rakstītu ķīnāzīmju rindām. Ķīnāzīmju forma šajā zīda grāmatā ir līdzīga tai, kas redzama uz Ču bambusa plāksnītēm, kas atrastas izrakumos Baošaņa kalnā Hubei provincē.

ZĪMOGRAKSTS

Zīmograksta kaligrāfiskās iezīmes

Saskaņā ar ķīniešu valodas etimoloģijas vārdnīcu *Šuoveņ dzjiedzi* ķīnzīmi 篆 (*džuaņ*) no vārda 篆书 (*džuaņšu* – “zīmograksts”) var pārfrāzēt kā 引书 – *jiņšu*. Ķīnzīme 引 (*jiņ*) ir atrodama uzrakstos uz orākula kauliem no Šan dinastijas perioda. Tās forma atgādina atvilktu loku. *Šuoveņ dzjiedzi* ķīnzīme 引 ir atšifrēta kā “atvilkt loku”. Tā sastāv no komponentiem “弓” un “丨”, no kuriem pēdējais apzīmē nepārtrauktu stāvokli no augšas līdz apakšai, tādēļ kaligrāfs Cjiguns (1912–2005) uzskatīja, ka ķīnzīme 引 nozīmē “vilkt līniju (līnijas)”.

Zīmograksta triepieni ir apaļi, vienmērīgi, pilni izliekumu un izska-

tās delikāti un plūstoši. No triepiena sākuma līdz beigām otas galiņš vienmēr atrodas tā vidū. Senāk to sauca par “vidus priekšas” tehniku. Šajā tehnikā rakstīto ķīnzīmju triepieniem piemīt iekšējs “sulīgums”, kas piešķir trīsdimensionālu efektu.

Zīmograksta pamata strukturālā iezīme ir līdzsvarota simetrija. Tomēr tā kā vairums ķīnzīmju pēc savas uzbūves ir asimetriskas, ir jāpieliek zināmas pūles, lai līdzsvaru uzturētu. Neatkarīgi no triepienu vai konkrētu struktūru skaita, ķīnzīmes jāraksta proporcionāli un apvaldīti.

Mazais zīmograksts bija pēdējais stils, kas radīts seno ķīnzīmju periodā Cjiņ dinastijas laikā. Mazo zīmog-

rakstu kā zīmograksta galīgo stilu raksturo zemākā piktogrāfijas pakāpe un vienkāršākā ķīnizīmju forma. Tas

kļuva par universālo zīmograksta stilu arī vēlākajām dinastijām.

Mazais zīmograksts Cjiņ dinastijas laikā

Cjiņ dinastijas laika mazajam zīmograkstam piemita Cjiņ valsts lielā zīmograksta un Rietumu Džou dinastijas zīmograksta īpašības. “Trekni triepieni” kā Džou dinastijas laika gravējumos uz bronzas (piemēram, ķīnizīmēs 王, 山 un 又) un triepieni, kas atdarina reālus objektus, Cjiņ valsts lielajā zīmograkstā vairs nebija atrodami. Pat Rietumu Džou dinastijas laika “punkti” gravējumos uz bronzas priekšmetiem Cjiņ valsts laika zīmograkstā kļuva par līnijām. Tā kā Cjiņ valsts mazais zīmograksts attīstījās no lielā zīmograksta, ķīnizīmju komponentu novietojums un rakstība kopumā bija noteikta, struktūra kļuva simetriskāka, savukārt ķīnizīmju forma mēdza būt vertikāla. Kā darbā *Par seno ķīnizīmju formu* rakstījis Cjiguņš, mazā zīmograksta triepienu pēdās nav stingru leņķveida pagriezienu, un triepienu līnijas ir ļoti vienkāršas. Izzūdot piktogrāfiskajām iezīmēm, simboliskajā atveidojumā arvien vairāk tika lietotas ērtas un grafiskas līnijas, tādējādi kļūstot par vienotu līniju sistēmu.

Cjiņ dinastijas pirmā imperatora valdīšanas 26. gadā (221. g. p.m.ē.) tika ieviests vienots ķīnizīmju stils. Trīs mazajā zīmograkstā sarakstītās grāmatas (premjerministra Li Si darbs *Par Canu Dzjie* (ap 284.–208. g. p.m.ē.), darbs *Par vēstures mīlestību*, ko sarakstījis par imperatora ratiem atbildīgais ierēdnis Džao Gao, un galma astronoma Hu Vudzjina sastādītais darbs *Par erudīciju*) tika uzskatītas par standarta (standartizētā) ķīnizīmju stila paraugu, kas tika praktizēts visā valstī. Arī pēc Cjiņ dinastijas norieta Rietumu Haņ dinastijas laika ļaudis joprojām pieņēma šo ķīnizīmju stilu kā kaligrāfijas paraugu. Kad Haņ dinastijas laikā tika sastādītas jaunas kaligrāfijas grāmatas, trīs zīmograkstā sarakstītās augstākminētās grāmatas nākamajām paaudzēm nodotas netika.

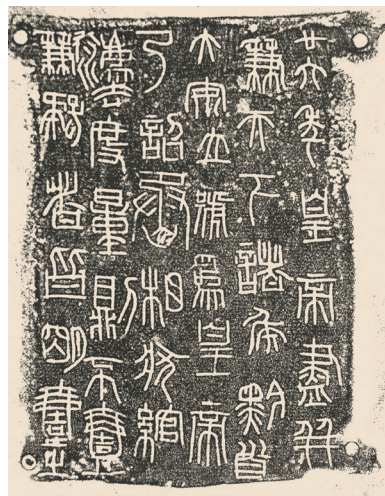
Pēc Cjiņ dinastijas nodibināšanas pirmais Cjiņ imperators trīs reizes devās braucienos uz austrumiem (219., 218. un 215. gadā p.m.ē.), kur pavēlēja uzstādīt vertikālas akmens plāksnes ar viņa izcilo varoņdarbu gravējumiem mazajā zīmograkstā.

Vēlākās paaudzes šīs akmens plāksnes nodēvēja atbilstoši to atrašanās vietām – to vidū ir *Akmens ar gravējumu Tai kalnā*, *Akmens ar gravējumu Ji kalnā*, *Akmens ar gravējumu Lanjā*, *Akmens ar gravējumu Džifu salā*, *Akmens ar gravējumu Dunguaņā*, *Akmens ar gravējumu Džjieši* un *Akmens ar gravējumu Kuaidzji*. No paaudzes paaudzē visvairāk nodotās noberzuma tehnikā veidotās gravējumu kopijas ar Cjiņ dinastijas laika zīmograkstiem ir *Akmens ar gravējumu Tai kalnā* (4.1. attēls) un *Akmens ar gravējumu Ji kalnā*. Tiek uzskatīts, ka *Akmens ar gravējumu Tai kalnā* autors ir Li Si. Senākā saglabājusies kopija atradās kolekcijā pie Aņa Guo, kurš

4.1. attēls. *Akmens ar gravējumu Tai kalnā* (Cjiņ dinastijas periods).

dzīvoja Min dinastijas laikā. Pēc ķīniešu valodas etimoloģijas ekspertu domām, pat Aņa Guo kolekcijā esošā noberzuma kopija veidota no oriģinālā gravējuma reprodukcijas. Oriģinālais *Akmens ar gravējumu Ji kalnā*, ko vairākkārt pieminējuši Tan dinastijas laika ļaudis, šīs dinastijas laikā tika iznīcināts, un atjaunotais gravējums veidots, balstoties uz oriģinālā gravējuma kopiju,

4.2. attēls. Cjiņ dinastijas imperatora pavēle.

Imperatora pavēle, ar kuru tika ieviestas vienotas garuma, svara un tilpuma mērvienības, tika iegravēta uz svēršanas ierīcēm un traukiem, un vēlākās paaudzes to nodēvēja par “Imperatora pavēles paziņojumu”. Mazā zīmograksta stila pieņemšana radīja lielu daudzumu triepienu lenķveida pagriezienu formā un dažādus ķīnzīmju izmērus. Juaņ dinastijas laikā šāds zīmograksta stils tika kļūdaini uzskatīts par seno zīmograkstu.

IERĒDŅU RAKSTS

Ierēdņu raksta iezīmes

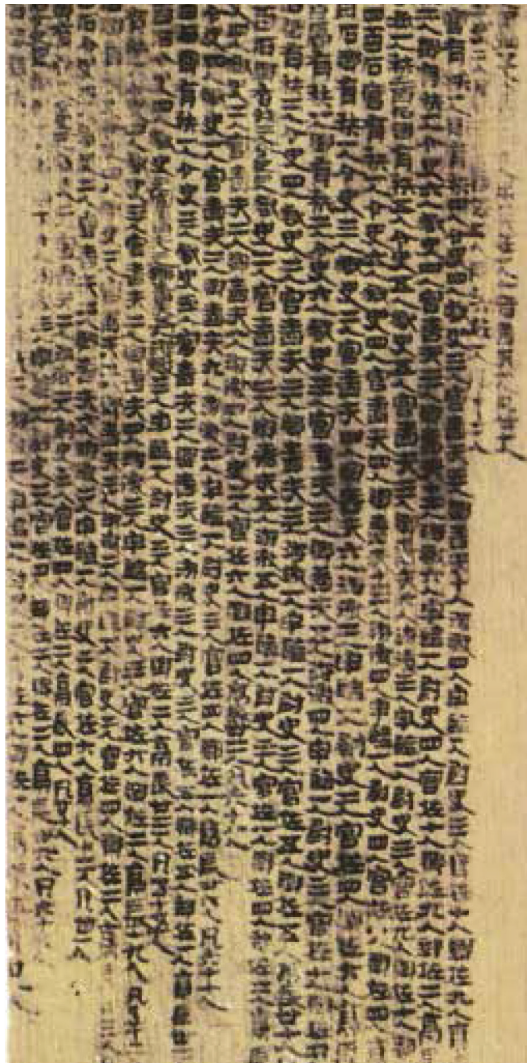
Ierēdņu raksta agrīnā forma bija populārais stils zīmograksta periodā. Ērtības labad zīmograksta savītā un izliektā “līnija” tika zīmēta ar vairākiem triepieniem, noapaļoto pagriezienu aizstājot ar leņķveida, kas ļāva ķīnzīmju rakstības sistēmā ienākt vieglumam un vienkāršībai.

Pilnvērtīgā ierēdņu rakstā ir bagātīgākas triepienu formas nekā zīmograkstā, kurā triepienu formas ir vien trīs – punkti, taisni triepieni (horizontāli un vertikāli) un liekti triepieni. Turpretī ierēdņu rakstā ir punkti, horizontāli un vertikāli triepieni, pa kreisi un pa labi krītoši triepieni un kāšveida triepieni. Garais horizontālais triepiens izskatās kā

plūstošs vilnis. Pa kreisi un pa labi krītošie triepieni ir uz āru pagarināti augšup vērstā veidā. Aprakstot dažādās pārmaiņas ierēdņu raksta stilā, tiek lietoti apzīmējumi “slaiki viļņi un biezi punkti” un “zīdtārpiņa galva un bezdelīgās aste”.

Rietumu Dzjiņ dinastijas laika kaligrāfs Vei Hens (?–291) par ierēdņu rakstiem izteicies, ka “daži ir augsti un diženi, daži ir novietoti cieši līdzās kā ar adatu iegravētas plaisas, daži ir līdzeni un taisni, daži ir līkumoti un jaukti, daži izpaužas garos, ieslīpos, pa kreisi krītošos triepienos, kas atgādina asu degunradža ragu, un daži attēlo tādu kā līkumotu otas vilkšanas impulsu.”

5.1. attēls. Koka sloksnīte ar nosaukumu *Dunhai prefektūras ierēdņu saraksts* (priekšpuse; daļa no tās palielināta)

Atrasta 1993. gadā arheoloģiskajos izrakumos Rietumu Haņ dinastijas apbedījumos Džjansu provinces Dunhai apriņķa Jiņvaņā. Spriežot pēc “smalkās kaligrāfijas” uz koka sloksnītes, tajā redzama meistarīga tā laika kaligrāfijas tehnika.

Viņš paudis savu viedokli arī par ierēdņu raksta tehniku – pirmkārt, otas vilkšanas impulsam jābūt harmonijā – “gariem un īsiem triepieniem ir jābūt savstarpēji saskaņotiem. Neraugoties uz atšķirībām ķīnizīmju formā, otas vilkšanas impulsam ir jābūt vienādam. Šķiet, ka triepienu attiecības ir nošķirtas, bet patiesībā otas vilkšanas impulss netiek pārtraukts, tādēļ enerģiskā vitalitāte paliek nesalauzta.” Otrkārt, ķīnizīmju strukturēšanas maniere ir regulāra un kārtīga, it kā “augstas platformas būtu piestiprinātas pamīšus izvietotām celtnēm un kalnu virsotnēm, ko sedz biezi, slidoši mākoņi”.

Haņ dinastijas laikā, kad ierēdņu raksta stils bija dominējošais, raksti uz bambusa un koka sloksnēm galvenokārt sastāvēja no sīkām ķīnizīmēm.

Piemēram, arheoloģiskajos izrakumos atrastā koka sloksnīte ar nosaukumu *Dunhai prefektūras ierēdņu saraksts* (5.1. attēls) ir 23 centimetrus gara un 6 centimetrus plata, un abas tās puses ir aprakstītas ar vairākiem tūkstošiem sīku ķīnizīmju. To var dēvēt par “smalkās kaligrāfijas” virsotni. Turpretī Haņ dinastijas laika ierēdņu raksti uz stēlām veidoti no lielām ķīnizīmēm, no kurām katra ir ap vienu kvadrāt–*cuņ* izmērā. Ziemeļu Cji dinastijas laika ierēdņu rakstā veidotajā *Gravējumā uz klints sienām Sišanā* katras ķīnizīmes diametrs ir apmēram 50 centimetri. Savukārt uz Hundina kalna klints sienām virzienā no augšas uz leju uzrakstītā svētā titula “Lielā tukšuma valdnieks Buda” kopējais augstums ir ap 10 metriem.

Senais ierēdņu raksts

1975. gadā arheoloģiskajos izrakumos Cjiņ valsts apbedījumos Nr. 11 Hubei provinces Juņmenas apriņķa Šuihudi tika atrastas vairākas nekā tūkstoš koka plāksnītes, kas datējamas ar Karojošo valstu periodu. 2002. gadā no senas akas Hunaņas provinces Lunšana apriņķa Lijes ciemā tika izvilkti vairāki desmiti tūkstošu Cjiņ dinastijas laika koka

plāksnīšu (5.2. attēls). Tā kā ķīnizīmes uz šīm koka plāksnītēm ir rakstītas agrīnā ierēdņu raksta stilā, tās sauc par “senajiem ierēdņu rakstiem”.

Senais ierēdņu raksts ir populārs kaligrāfijas stils, kas atšķiras no zīmograksta. Piemēram, ķīnizīmes 女 (“sieviete”) atveids zīmograkstā izskatās kā sieviete profilā uz ceļiem un pār krūtīm sakrustotām rokām. Senajā

SAISTĪTAIS RAKSTS

Saistītā raksta kaligrāfiskās iezīmes

Saistītajā rakstā triepieni tiek atmesti vai savienoti kopā. Struktūra ir ļoti vienkāršota. Piemēram, ķīnizīme 耳 (“auss”) tiek rakstīta ar divām liektām līnijām, kam katrai ir divi pagriezieni. Cits piemērs ir ķīnizīmju komponenti 丿, 丨, 讠 un ㇇, kas tiek uzvilkti ar vienu triepienu. Parastais, daļēji saistītais un saistītais raksts ir bijuši populāri kaligrāfijas stili kopš Dzjiņ dinastijas perioda.

Saskaņā Tan dinastijas laika kaligrāfu izteikto analogiju, “parastais raksts ir kā stāvēšana stingri uz zemes, daļēji saistītais raksts ir

kā iešana, bet saistītais raksts – kā skriešana.”

Saistītais raksts parādījās jau Rietumu Haņ dinastijas laikā, kad cilvēki nepārtraukti vienkāršoja ķīnizīmju rakstīšanu, atmetot lieko. Austrumu Haņ dinastijas laikā tā rakstīšanas metode jau bija stabila. Vienkāršošanas un triepienu savienošanas dēļ daļa ķīnizīmju komponentu un formu ir tik līdzīgas, ka var radīt apjukumu un kļūdas. Tādēļ pirms saistītā raksta praktizēšanas ir jāapgūst tā rakstība, kas iever ne tikai noteikumus, bet arī nosaka tā struktūru.

Saistītajam rakstam vien bija trīs stili – *džancao**, *dzjincao*** un *kuancao****.

Haņ dinastijas laikā saistītā raksta otas vilkšanas impulss ar “kāšiem, sprogām un savienojošiem gredzeniem” ir ierobežots vienā ķīnizīmē. Turklāt pēdējam triepienam piemita ierēdņu raksta viļņveidīgums. Tā kā starp ķīnizīmēm nebija savienojumu, šādu saistīto rakstu vēlākās paaudzes nosauca par *džancao*. Jāatzīmē, ka Haņ dinastijas laikā nebija tāda termina kā *džancao* – tas tika radīts pēc Dzijņ dinastijas perioda, kad parādījās parocīgākais modernais saistītais raksts, lai abus stilus vienu no otra atšķirtu. Iespējams, tas varētu būt saistīts arī ar tā izteiktajām kārtīguma iezīmēm un noteikumiem. Trīsvalstu un Rietumu un Austrumu Dzijņ dinastijas periodos visi kaligrāfi saistīto rakstu apguva pēc *džancao* metodes. Kā arhaisku saistītā raksta stilu *džancao* raksturo tā stingrie noteikumi un skaidri noteiktā rakstīšanas metode. Tādēļ tā ir kā kaligrāfu atslēga uz saistītā raksta praktizēšanu.

Rakstīt *dzjincao* stilā ir vieglāk nekā *džancao*, jo otas vilkšanas

* Agrīna saistītā raksta forma uz ierēdņu raksta bāzes.

** Modernais saistītais raksts, *džancao* reformētais variants.

*** “Mežonīgais saistītais raksts”, saistītā raksta vairāk savienota un grūtāk salasāma forma.

impulss sevī ietver nepārtrauktības un vertikālas pārejas iezīmes, kas rakstīšanu padara ātrāku. *Dzjincao* ieviests Austrumu Dzijņ dinastijas laikā ar slavenā kaligrāfa Vana Sjidži saistītā raksta darbiem. Viņa saistītā raksta fenomens ir vertikālā pāreja – vienā triepienā uzvilkt divas vai pat trīs ķīnizīmes, kas izceļ otas vilkšanas daili. Triepieniem un ķīnizīmju formām piemīt bagātīgākas izmaiņas, kas ir delikātas un gludas, taču rakstīšanas grūtības pakāpe ir augstāka nekā *džancao*.

Kuancao dod iespēju izpausties *dzjincao* vertikālās pārejas impulsam. Otas vilkšanas temps ir ātrāks, ķīnizīmju rakstīšanas procesā izpaustais impulss ir neapvaldīts un sasniedz pat tādu pakāpi, kad ar vienu triepienu tiek uzvilkt vesela rinda ķīnizīmju. Triepieni ir savīti un savādās pozās, kurās redzamas neprognozējamas pārmaiņas. Zināmākie *kuancao* stila kaligrāfi ir Džans Sju (685?–759?) un Huai Su (737–799) no Tan dinastijas perioda.

Dienvīdu dinastijas laikā radās “viena triepiena saistītais raksts”. Saskaņā ar dokumentiem Lian dinastijas intelīģences pārstāvis Austrumu pilī* Kuns Dzijintuns pratis rakstīt viena triepiena saistītajā rakstā ar pārtraukumu katras rindas beigās, kas izstaroja elegantu un apvaldītu plūdumu un demonstrēja dabisku

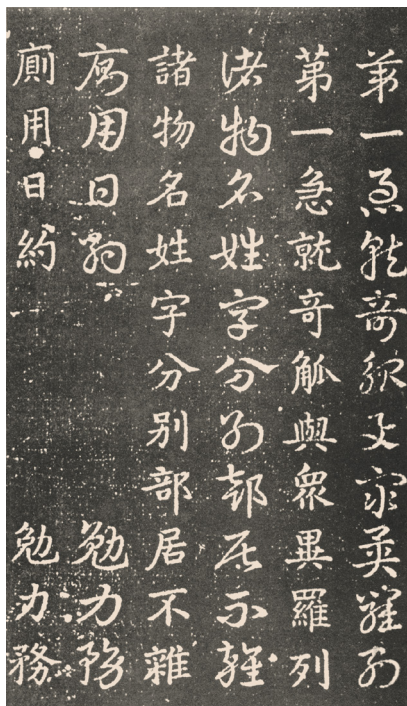
* Pils, kurā dzīvoja kroņprincis.

instinktu, kas pēdējā laikā vairs nav manāms. Attīstot “viena triepiena tehniku”, kaligrāfi radīja jaunas kaligrāfijas tehnikas – “viena triepiena zīmograkstu”, “viena triepiena ierēdņu rakstu” un “viena triepiena *feibai** rakstu”. Tā kā “viena triepiena

saistīto rakstu” neizdevās nodot nākamajām paaudzēm, mūsdienās var tikai nojaust par tam piemītošo “elegantā un apvaldītā plūduma” iezīmi, kas vērtējama zemāk nekā neapvaldītais Tan dinastijas laika *kuancao*.

Saistītais raksts Haņ dinastijas laikā

Runājot par saistīto rakstu Haņ dinastijas laikā, nevar nepieminēt *džancao* stilā sarakstīto *Dzji dzjiu pieņ*** (6.1. attēls). Kā šobrīd redzams *Dzji dzjiu pieņ* ir zaudējis savu sākotnējo izskatu, jo tūkstoš gadu laikā tā oriģināls ticis vairākkārt atdarināts. 20. gadsimta 90. gados arheoloģiskajos izrakumos Džjansu provinces Dunhai apriņķī tika uzieti Rietumu Haņ dinastijas laika apbedījumi, kuros atrasts saistītajā rakstā rakstītais kaligrāfijas darbs *Oda svētajiem putniem* (6.2. attēls). Iespējams, tādēļ, ka *Odas svētajiem putniem* radīšanas laiks bija tuvs *Dzji dzjiu pieņ*, tās ķīnizīmju forma līdzinājās *Dzji dzjiu pieņ* saistītā raksta sākotnējam izskatam.

6.1. attēls. *Dzji dzjiu pieņ* (*džancao* stils, Sundzjanas eksemplārs).

* Kaligrāfijas stils, kam raksturīgi triepieni ar tukšu vidu, it kā būtu vilkti ar pa pusei sausu otu.

** Ši Jou grāmata sākumskolas skolēniem.

DAĻĒJI SAISTĪTAIS RAKSTS

Daļēji saistītā raksta kaligrāfiskās iezīmes

Daļēji saistītā raksta stilu, kas atrodas pa vidu starp saistīto rakstu un parasto rakstu, senatnē dēvēja par “*Sjinsjia* rakstu”. *Sjin* un *sjia* norāda uz daļēji saistītā raksta iezīmēm – *sjin* attiecas uz plūstošo un savienoto otas vilkšanas impulsu, savukārt *sjia* nozīmē, ka daļēji saistītā raksta stils nav tik cēls kā parastais raksts. Tāpat daļēji saistītajam rakstam, salīdzinot ar parasto un saistīto rakstu, piemīt divas priekšrocības – to rakstīt ir ērtāk nekā parasto rakstu, bet lasīt – vieglāk nekā saistīto rakstu.

Rakstot daļēji saistītajā rakstā, otas vilkšanas kustībai jābūt elastīgai, bet pozām mainīgām. Var iekļaut arī

vairākus parastā raksta elementus, ja ķīnāzīmes rakstītas stateniskā un skaidrā manierē. “Autentisks daļēji saistītais raksts ir daļēji saistītais raksts ar parastā raksta elementiem,” – šādu piezīmi izteikuši Tan dinastijas laika kaligrāfi. Tādēļ šādu daļēji saistīto rakstu sauc par “daļēji saistīto/parasto rakstu”. Taču, asimilējot vairāk saistītā raksta elementu, otas vilkšanas impulss kļūst nepārtraukts. “Daļēji saistītais raksts ar saistītā raksta elementiem ir daļēji saistītais/saistītais raksts.” Arī šī piezīme nāk no Tan dinastijas laika kaligrāfu vidus. Šī iemesla dēļ daļēji saistīto/saistīto rakstu sauc arī vienkārši par

daļēji saistīto rakstu, ko var iekļaut saistītājā rakstā.

Daļēji saistītais raksts kļuva populārs Vei un Rietumu Dzjiņ dinastiju periodā. Tolaik tā praktizētāji mācījās no Džuna Jou (151–230) un Hu Džao (161–250). Abu meistarų daļēji saistītā raksta darbi nav saglabājušies. Spriežot pēc Haņ un Dzjiņ dinastiju laikā arheoloģiskajos izrakumos atrastajiem saistītā raksta darbiem, tajā laikā šo stilu varēja raksturot ar jēdzienu *pinhua kuaņdzjie**. Kaligrāfijas darbs *Apraudot manas tantes nāvi*, kas ir viens no

Vana Sjidži senākajiem kaligrāfijas darbiem, arī veidots vienmērīgā un skaidrā senatnes stilā. Taču vēlākos gados viņa daļēji saistītā raksta kaligrāfijas darbu stils mainījās uz *sjiehua* kuaņdzjie*, kas bija slīps, jauns un daudz skaistāks. Vana Sjidži modernā daļēji saistītā raksta kaligrāfijas darbi iezīmēja vecā stila daļēji saistītā raksta ēras beigas. Kopš Tan dinastijas laika visi daļēji saistītā raksta praktiķi savā darbā ir ņēmuši paraugu no Vana Sjidži, mācoties no viņa *Priekšvārda orhideju paviljona dzejas antoloģijai*.

Daļēji saistītā raksta kodekss – Vana Sjidži *Priekšvārds orhideju paviljona dzejas antoloģijai*

Kaligrāfijas darbs *Priekšvārds orhideju paviljona dzejas antoloģijai* (7.1. attēls) bija priekšvārda manuskripts, ko rakstījis un pārakstījis Vans Sjidži. Visu tekstu veido 324 ķīnizīmes 28 rindās. Tas bija viņa paša mīļākais kaligrāfijas darbs. Citi daļēji saistītā raksta darbi

* *Pinhua kuaņdzjie* attiecas uz ķīnizīmju strukturēšanas metodi; *pinhua* nozīmē, ka garie triepieni, sevišķi horizontālie, tiek zīmēti vienmērīgi, un *kuaņdzjie* nozīmē, ka triepieni ķīnizīmē ir izkārtoti reti, tā atstājot samērā daudz brīvas vietas.

bija *čidu* formātā ar dažām rindām. Sun dinastijas imperators Gaodzuns (valdīšanas laiks: 1127–1163) izteicis šādu analogiju: “Darbā *Priekšvārds orhideju paviljona dzejas antoloģijai* ir liels skaits ķīnizīmju. Kā tūkstoš *džan*** garu brokātu to var aplūkot, sarullējot un atrullējot, un neviens nepaliek neapmierināts; cits

* *Sjiehua* nozīmē, ka horizontālie triepieni, sevišķi garie, tiek zīmēti ieslīpi augšupvērstā veidā.

** Garuma mērvienība, atbilst 3 1/3 metriem.

PARASTAIS RAKSTS

Parastā raksta kaligrāfiskās iezīmes

Parastā raksta ķīnizīmju stils ne-līdzinās ierēdņu rakstam, kurā ir horizontāli un vertikāli triepieni un statiska un simetriska ķīnizīmju strukturēšanas tehnika. Arī otas vilkšanas metodes ļoti atšķiras, jo ķīnizīmju rakstība parastajā rakstā ir sarežģītāka nekā ierēdņu rakstā.

Parastajā rakstā horizontālais triepiens jāvelk, sākot ar otas galiņu un virzoties tajā virzienā, kur tam paredzēts, un pabeidzot tā, ka otas galiņš tiek spēji apturēts, tiklīdz sasniedz vēlamo punktu. Pa kreisi krītošajam triepienam ir jābūt smaila pa kreisi krītoša triepiena formā, kura augšējā daļa ir bieza, bet apakšējā

asa. Pa labi krītošais triepiens jāvelk horizontāli, triepiena beigās piespiežot otas galiņu. Triepienu garumam un biezumam jābūt mērenam, kam jāizpaužas gan ieslīpā veidā, gan cienīgā manierē. Turklāt ķīnizīmju pozas jāattēlo atbilstoši katras ķīnizīmes triepienu rakstam.

Triepienu formas parastajā rakstā ir sarežģītākas nekā ierēdņu rakstā. Saskaņā ar detalizētu mūsdienu kaligrāfu veidotu klasifikāciju triepieniem ir vairāk nekā 30 nosaukumu. Turpretī senatnē klasifikācija bija kodolīga. Balstoties uz pirmo ķīnizīmi 永 (izrunā *jun*) slavenajā Vana Sjidži darbā *Priekšvārds orhideju*

paviljona dzejas antoloģijai, tika izveidots kopsavilkums par parastā raksta pamata triepieniem un rakstības tehnikām, ko parasti dēvē par “Ķīnizīmes *jun* astoņiem principiem”.

Konkrētas prasības ir šādas:

- punktu (*ce*) nedrīkst zīmēt līdzenā otas vilkšanas manierē;
- horizontālo triepienu (*le*) nedrīkst zīmēt, velkot otu pieplacinātā veidā;
- vertikālais triepiens (*nu*) nedrīkst būt attēlots stateniskā manierē;
- vertikālajā kāsī (*ti*) jāatklājas tā griešanas spēkam (ko panāk ar impulsa palīdzību);
- nedaudz augšup vērtais horizontālais triepiens (*ce*) jāattēlo, velkot otu atpakaļgaitā;
- garais pa kreisi krītošais triepiens (*lue*) jāatveido caur otas galiņu;
- īsais pa kreisi krītošais triepiens (*džuo*) jāpabeidz, piespiežot otas galiņu un ātri pakustinot to pieplacinātā veidā;
- pa labi krītošais triepiens (*dže*) jāpabeidz, stingri pavelkot otas galiņu uz labo pusi.

Šie astoņi principi apraksta otas vilkšanas tehniku, balstoties uz triepienu formām ar uzsvaru uz “otas vilkšanas impulsu, kas nevar tikt vadīts bez izņēmuma”. Tan dinastijas

laika kaligrāfi ne vien apkopoja ar ķīnizīmju rakstīšanu parastajā rakstā saistīto otas vilkšanas tehniku, bet arī salīdzināja pamata triepienus ar atbilstošiem attēliem dabā, tā piedāvājot estētiskās uztveres standartus attiecībā uz parastā raksta triepienu formām, kas ir šādi:

- punkts ir kā “no virsotnes krītošs akmens”;
- pieplacinātais kāsis ir kā “mēness sirpis debesu plašumā”;
- horizontālais triepiens ir kā “mākoņu grēda tūkstoš *li** attālumā”;
- vertikālais triepiens ir kā “desmit tūkstoš gadu vecs savītis vītenis”;
- kaujas cirvja formas kāsis ir kā “augsta un taisna priede, kas nolūzusi un pārkārusies pāri klints malai”;
- salocītais kāsis ir kā “bulta, kas izšauta no desmit tūkstoš *džuņ*** smaga stopa”;
- pa kreisi krītošais triepiens ir kā “degunradža vai ziloņa ilknis, kas nocirsts ar asu zobenu”;
- pa labi krītošais triepiens ir kā “vilnis, kas zem kaligrāfa rakstāmotas trīsreiz piedzīvojis pagriezienu formas labojumus”.

* Ķīniešu garuma mērvienība (=1/2 kilometra).

** Sena ķīniešu svara mērvienība (atbilst 15 kilogramiem).

KALIGRĀFI

Kaligrāfi senajos laikos

Ķīnas vēstures pirmsākumos ar ķīnzīmju rakstīšanu nodarbojās oficiālie vēsturnieki, kuri bija arī sākotnējie informācijas nesēji, glabātāji un izplatītāji. Saskaņā ar enciklopēdijā *Šuoveņ dzjiedzi* sniegto definīciju ķīnzīme 史 (“vēsturnieks”) apzīmē personu, kas atbild par notikumu pierakstīšanu. Ķīniešu senajā rakstības sistēmā ķīnzīme 史 (“vēsture”) bija asociatīva salikta ķīnzīme, ko veidoja ķīnzīme 中 (“vidus”) augšējā daļā un ķīnzīme 又 (“atkal”) apakšējā daļā. Savukārt ķīnzīme 又 ķīniešu senajā rakstības sistēmā bija ķīnzīmes 手 (“roka”) piktogramma. Tādējādi

senatnē ķīnzīmē 史 par galveno radikāli tika uzskatīts 手. No otras puses, 中 nozīmē “objektivitāti”. Tas nozīmē, ka vēsturnieka attieksmei pret darbu jābūt objektīvai. Saskaņā ar vēsturnieka Vana Guovei (1877–1927) veikto pētījumu ķīnzīme 中 (“vidus”) kā “vēsturnieka” attieksme tika attēlota kā trauks, ko izmantoja rakstīšanai domātu bambusa plāksnīšu glabāšanai, tā norādot uz grāmatām. Acīmredzot ar vēsturnieku saprasts cilvēks, kurš tur grāmatu.

Oficiālo vēsturnieku amatam ir nozīmīga vēsture. Pastāv leģenda, ka ķīnzīmes izgudrojis Dzeltenā

imperatora* oficiālais vēsturnieks Cans Dzjie. Šan dinastijas un Džou dinastijas laikā oficiālais vēsturnieks ieņēma svarīgu amatu, kas Šan dinastijas laika gravējumos uz kauliem vai bruņurupuču bruņām dēvēts par *dzuoce* vai *daši* (galvenais vēsturnieks) un tā paša laika gravējumos uz bronzas par *dzuoce*. Rietumu Džou dinastijas laikā oficiālā vēsturnieka amatu sauca *dzuoce neiši* (iekšlietu vēsturnieks).

Oficiālie vēsturnieki Rietumu Džou dinastijas periodā tika sīki iedalīti daudzās kategorijās, piemēram, *daši*, *sjaoši* (sīks vēsturnieks), *neiši*, *vaiši* (ārlietu vēsturnieks) un *juši* (imperiālais vēsturnieks). *Daši* bija atbildīgs par karaļvalsts sešiem kodeksiem. *Sjaoši* atbildēja par karaļvalsts un tās vasaļvalstu hroniku sastādīšanu. *Neiši* nodarbojās ar valdnieka autoritātes īstenošanu astoņos aspektos. *Vaiši* pienākums bija kopēt rīkojumus, kas izdoti cilvēkiem ārpus galvaspilsētas, sakārtot vasaļvalstu hronikas, grāmatas par *Trim imperatoriem un pieciem valdniekiem*, kā arī paziņot vasaļvalstīm par vienotajām ķīnizīmēm. *Juši* pārziņā bija dekrēti par vasaļvalstīm un muižām un civiliedzīvotāju pārvaldība. Oficiālie vēsturnieki ne tikai atbildēja par valdnieka ģimenes īpašumā esošām senajām grāmatām un dokumentiem,

---

* Mītisks valdnieks Senajā Ķīnā.

valsts lietu dokumentēšanu un grāmatu sastādīšanu par seniem likumiem un noteikumiem, bet arī piedalījās upurēšanas darbībās, atbalstot tās ar rituālu grāmatu lasīšanas palīdzību. Piemēram, *daši* pareģoja upurēšanas datumu liela mēroga upurēšanas pasākumam kopā ar procesa izpildītājiem. Dienā, kad tika instruēti galminieki, *daši* lasīja rituālu grāmatu kopā ar visiem upurēšanas pasākumā klātesošajiem ierēdņiem un pierakstīja lietas, ko nepieciešams risināt. Dienā, kad tika noturēta upurēšana, *daši* turēja rituālu grāmatu, lai izkārtotu galminieku sēdvietas atbilstoši parastajai etiķetei. Cits piemērs: kad tika noturēta liela mēroga upurēšana, *sjaoši* lasīja rituālu grāmatu. Turklāt oficiālo vēsturnieku pienākums bija pārrakstīt valdnieka izdotos rīkojumus. *Neiši* bija jāpārraksta valdnieka izdotie dekrēti, savukārt *vaiši* bija jāpārraksta dekrēti, ko valdnieks izdeva cilvēkiem ārpus galvaspilsētas. Ja valdnieka dekrēts ar ziņnesi bija jāsūta uz citurieni, tad *neiši* bija pienākums pārrakstīt dekrētu un nodot to ziņnesim. Saprotams, ka valdnieka dekrētiem bija jātiek pārrakstītiem ideāli. Tāpēc oficiālajam vēsturniekam bija nepieciešams labs rokraksts. Lieki pieminēt, ka senatnē pirmie kaligrāfi bija oficiālie vēsturnieki.

Šan un Džou dinastiju laika gravējumi uz kauliem vai bruņurupuču

KALIGRĀFIJAS UN GLEZNICĪBAS KOPIĢĀ IZCELSME

Ķīnā kaligrāfija un grafiskā glezniecība tiek aplūkotas kopā un arī apzīmētas ar jēdzienu “kaligrāfija un glezniecība”. Austrumu Haņ dinastijas imperatora Lina valdīšanas laikā Cai Juna memuāros parādījās frāze “kaligrāfija, glezniecība, *ci* un *fu*”. Cai Juns “kaligrāfiju un glezniecību” un “*ci* un *fu*” uzskatīja par “interesi barojošu” mākslu.

Senajiem Konfūcija mācības piekritējiem bija tradīcija mācīties mākslu. Skolotiem Konfūcija mācības piekritējiem ir nepieciešamas sešas pamata prasmes, ko dēvē par “sešām mākslām”. Tās ir: etiķete, mūzika, šaušana, jāšana, rēķināšana un kaligrāfija – tieši kaligrāfija, nevis glezniecība. Glezniecībai ir nepieciešamas dažādu veidu prasmes, tādēļ Konfūcija mācības piekritēji to nevērtēja tik ļoti augstu. Haņ un

Dzjiņ dinastiju laikā daļa intelīģences pārstāvju bija labi gleznotāji, tostarp Cai Juns, Sjuņs Sju, Vans Liņš un Vans Sjeņdzi.

Dzjiņ un Min dinastiju imperators Sima Šao esot mācījis glezniecību no Vana Liņa. Austrumu Dzjiņ dinastijas laikā mākslinieks Dai Kui ceļojis tūkstošiem jūdžu līdz Dzjudžanai, lai mācītos pazīstamā Austrumu Haņ dinastijas laika Konfūcija mācības piekritēja Faņa Sjuana vadībā. “Faņš Sjuans lasīja un pārrakstīja grāmatas. Taču glezniecību Faņš Sjuans uzskatīja par bezjēdzīgu nodarbi, kurai nevienam nevajadzētu tērēt laiku. Aplūkojis Dai Kui gleznu *Naņdzjuņ fu*, Faņš Sjuans apbrīnā noelsās un nodomāja, ka glezniecība tomēr ir laba lieta, un atsāka gleznot”. Tas, kā izmainījās viņa attieksme pret

glezniecību, ir labs piemērs pārmaiņām tā laika intelīģences pārstāvju mākslinieciskajā uztverē. Kopš Vei un Džjiņ dinastiju laika intelīģences pārstāvji ir novērtējuši glezniecību, Cjiņ perioda kultūru un šahu, un arvien lielākam skaitam glezniecība padevās. Taču senās “sešas mākslas” joprojām ieņem ortodoksālu pozīciju. Vairums slaveno kaligrāfu ir intelīģences pārstāvji, tādēļ kaligrāfijas statuss ir augstāks nekā glezniecības.

Džans Jeņjuaņs Tan dinastijas laikā par glezniecību rakstīja savā grāmatā *Slavenas agrāko dinastiju laika gleznas*, nereti “glezniecību” salīdzinot ar “kaligrāfiju”. Lai uzsvērtu, ka glezniecībai, rakstīšanai un kaligrāfijai ir vienāds statuss, Džans izteica ideju, ka kaligrāfija un glezniecība atrodas tajā pašā sistēmā un “kaligrāfijai un glezniecībai ir viena un tā pati tehnika”. Vēlāk no Džana Jeņjuaņa vērtējuma tika izsecināts populārais teiciens, ka “kaligrāfijai un glezniecībai ir kopīga izcelsme”.

No kaligrāfijas viedokļa raugoties, kaligrāfi reti iesaistās diskusijās par kaligrāfijas un glezniecības kopīgo izcelsmi. Kaligrāfi apgalvo, ka ķīnizīmes, visticamāk, radījis Cans Džjie. Pētot ķīnizīmju izcelsmi, jāatgriežas senos laikos pie Fu Sji radītajām astoņām diagrammām. Dienvidu dinastiju perioda kaligrāfs Ju Fu apgalvoja, ka glezniecība sākas un ķīnizīmes zeļ un plaukst. Džens Biao, Juaņ dinastijas laika kaligrāfs, savukārt uzskatīja, ka ķīnizīmes tikušas radītas pēc astoņām diagrammām.

Gao Džeņņpins ir norādījis, ka piezīmes par kaligrāfijas un glezniecības kopīgo izcelsmi ir sastopamas visos agrāko dinastiju laika glezniecības teorijas darbos, kur tas aprakstīts kā vēsturisks fakts, un no tā atvasināti daudzi mākslinieciskie principi. Vispārīgi runājot, apgalvojumam, ka “glezniecībai un kaligrāfijai ir kopīga izcelsme”, pamatā ir glezniecības teorija un glezniecības vēsturnieku ideja.

Prologs teorijai par “kaligrāfijas un glezniecības kopīgo izcelsmi”

Džana Jeņjuaņa izvirzītā teorija par to, ka kaligrāfijai un glezniecībai ir kopīga izcelsme un ir viena un tā pati tehnika”, galvenokārt cēlusies no “*He tu luo šu*” teorijas laikā pirms

Cjiņ dinastijas, Liu Suna un Jeņa Jeņdži “trīs diagrammu” teorijas Dienvidu dinastiju periodā un Sjie He teorijas par sešiem glezniecības principiem Dienvidu Cji dinastijas

Ķīnas dinastijas

Dinastijas nosaukums	Valdīšanas laiks	
Sja	2043.-1572. g. p.m.ē.	
Šan	aptuveni 1600.-1046. g. p.m.ē.	
Džou	11. gs. vidus - 256. g. p.m.ē.	
Cjiņ	255.-207. g. p.m.ē.	
Haņ	206. g. p.m.ē. - 220. g.m.ē.	
Trīsvalstu laiks	Vei valsts	220.-266. g.
	Šu Haņ valsts	221.-263. g.
	Dun (Austrumu)	222.-280. g.
	Vu valsts	
Dzjiņ	265.-420. g.	
Dienvidu un Ziemeļu dinastijas	429.-581.g.	
Sui	581.-618. g.	
Tan	618.-907. g.	
Sun	960.-1279. g.	
Juaņ	1271.-1368. g.	
Mīn	1368.-1644. g.	
Cjin	1644.-1912. g.	

TRANSLITERĀCIJA

Transliterācijā izmantota A. Baltgalves piņņņa atveides sistēma, kas iekļauta mācību līdzeklī “Mūsdienu ķīniešu valodas pamati”.

PERSONVĀRDI

Pieraksts piņņņā	Pieraksts latviešu valodā
Aibin	Aibiņš
An Guo	Aņš Guo
An Qi	Aņš Cji
Ban Chao	Baņš Čao
Ban Gu	Baņš Gu
Ban Jieyu	Baņa Dzjieju
Bao Shichen	Bao Šičeņš
Bi Yuan	Bi Juaņš
Biancai	Bieņcai
Boji	Bodzji
Cai Bian	Cai Biēņš
Cai Yong	Cai Juns
Cai Youlin	Cai Jouliņš
Cai Jing	Cai Dzjins
Cai Xiang	Cai Šjans
Cang Jie	Cans Dzjie
Cangzhen	Candžeņš
Cao Yin	Cao Jiņš
Cao Wenzhi	Cao Veņdži
Cao Zhi	Cao Dži
Chen Hongshou	Čeņš Hunšou
Chen Yixi	Čeņš Jisji
Chen Yizeng	Čeņš Jidzens
Chen Jiru	Čeņš Dzjižu
Cheng Gongsui	Čeņš Gunsui